

ՎԵՀԱՆՈՅՇ ԹԵՔԵԱՆԻ

«ՆՇԱՆԱԳԻՐ»Ի ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ ԱՌԻԹՈՎ

Հրտ. Անթիլիաս - Լիբանան, 1987

Կեանքի մասին «Ճշմարտութիւն» մը գտնանլը կամ գիտնալը եթէ առաւելաբար խնջի, փորձառութեան կամ երեւակայութեան դորձ է, ասիկա յայտնարանլը՝ միայն համոզումի եւ քայնութեան հարց է:

Սիվիւաքի անորոշ, անխաբիւս, բայց դատն ճշմարտութիւնն իրոյ լեցուն դաշտը, ներկայէս քանի մը բաճառտեղծութիւնք միայն կը ճանչնայ՝ որոնք չունէին իրենց՝ իրենց վերայութիւնն է որ կը զորձեն յանձնել պատմութեանս՝ Վ. Թեքեան, Հիյաս Գայֆալեան եւ Ալիսիւ Կիբակոսեան...

Վ. Թևեկանի իր առաջ զորք-ձին առաջ տուտա. «Կապույտ Այրիկ»-ը (1969ին), «Ոստրե»-ն (1974ին), «Ճեղքում Մամբամկար»-ը (արձատի, 1977ին, Բ. տիպ, Լոս Անճելոս, 1987) և. «Կիզակետ»-ը (1978ին):

Գրեթե, թեքեանի Համարք, Ժամանց մը չէ՛. լաւ կը ճանչնանք Հրապարակը լեց-
նող աղբ անարհեստ ժխտը: Թեքեան կը դըժ զոյաթեան իմաստին Համարք. ալսինքն
սպրկելու պիտի արարքը՝ որ անդուլ երթեանի մը ունի իր անձին, իր ժողովուրդին
եւ իր սպասուածեան միջեւ: Թեքեան սիւիւզէն կու գայ՝ դառն անդուհանքով բռե-
նութիւն:

Նաև որ:

Հայ ստեղծագործ—մտաւորականը, որուն տեղը չըջանալէն ներս արմատ նետած է թնփեան, իր մէջին ճակատագրելիւր ունի. երկուտեմբիւն մը ըլլաբու եւ չըլլաբու, քանդելու եւ նոր ձայն մը արձանելու, մոռալ, դառն, դժգոհ ու կատաղի, լայց միաժամանակ դարդաբարագաւտ ու երազող:

Բանաստեղծու թխնը, լիկանքին մէջ եւ կեանքին զինաց, մարդ-էակը-բանաստեղծի հոգեմտաւոր աշխարհին անզրադարմն է: Թեքեան կը զբէ նախ ինքզինքին համար, իր ապրումէն բարձրացող կատաղի եւ անհաշու ալիքին ակունքը մը զլու-նելու համար: Կտմբի շատ ուժեղ կարում մը միտանք վարկի կը զարմնէ՝ կեանքին ամալի ջառուղիներէն անցած սանձը թխուած ինի պէս բան ներծծէ: Բանաստեղծին քառոր՝ հոս է որ կը դառնայ փրկութիւն:

[illegible]

«Ապակարգման» նշանադրի միայն, լուրջ կարելի լինի կրնայ ըլլալ մօտանշուռ։
«Նշանագիր»-ի անաշին մասի «Մոնիթր» ծառ» լայնաշունչ եւ հատորի կարեւորագոյն
քերթուածի պիւրի միջոցաւ լուրջ։

Ի. դարձու ընդհանուր կեանքը, յատկապէս յետ-պատերազմեան ընկերային անհաստատելի փոփոխութիւնները եւ արդիականութեան ջամին՝ պատեցին մեզ ալ. բզբեցին ճշակ. աւանդութեան՝ մը արժէքներու առաքանտները եւ անհատապաշտ մշակոյթի մը կամ քաղաքակրթութեան մը անդիմադրելի բոլոր հմայքները ցնցեցին մարդ-հայուն ինքնութիւնը:

Վերջին տասնամեակներուն՝ սիւեռքի ընկերային մեր վեանքին ամբողջ մարմինը անդամ մըն ալ ենթարկուեցաւ մեծ ցնցումներու:

Թեքեան բաւ կը ճանչայ այս երեւոյթները: Կոտտացող այս խորշերը միշտ ներկայ են իր անձնական ցաւերուն հետ: Կը դաշարուի աղբ տաքնապներու անմիջականութեան մէջ: Մարդէն անդին՝ սիւեռքի, ինքնութեան, սահմանումի եւ աղբային հարցերը խոր արմատներ ունին իր բանաստեղծութեան մէջ: Մտալլկումը հոն է, անխուսափելի, որուն դիմաց կը դռնէ ինքզինք՝ Թեքեան — չարիքներու, զրկանքի, ընկերային թէ քաղաքական անիրաւութիւններու ու մահաւանդ դառն փորձառութիւններու, անատուութիւններու եւ անյատակ յաւախարուիթիւններու դիմաց:

Կեանքի եւ հայու ճանաչումն է՝ այս բոլորին աղբիւրը, ուրկէ կը մեկնին մտքի եւ հոգիի վիճակները: Թեքեան մակընթացութիւններու մէջ կը քաշէ, որովհետեւ զբաղէ ու բանաստեղծ է՝ ուրիշ բան ըլլալէ առաջ: Կեդրոնացումի եւ դէպի ներս սեւեռումի ուժեղ հակում մը կայ իր գործին մէջ՝ երթալու տեղ մը — ուր եթէ վարելի ըլլայ — զոնեւ կեանքի բռն հասցէն, մարդուն եւ աղբային պատառ-պատառ ապրումներուն ու երազներուն զինը, սեփական անդուլ փնտրողքին ի մաստը եւ խորհուրդը... իր անսփոփ հուշիւնը՝ բացատրութեան մը տանելու հակա ճիւղով: Գրազէտ մը, բանաստեղծ մը միշտ բանձնառու մըն է՝ վերադառնել տալու մարդուն բարոյական վեանքին ակերը, որ ընկերային յօրինուածքները, ի՛նչ կազմութիւն ալ ունենան, կը ձգտին միշտ պայմանաւորելու, օղակելու, ապակա-նելու եւ ցամքեցնելու:

Այս իմաստով, Թեքեան հիմնական խորիւններ կը փնտռէ մեւ ահաւոր պըր-կումով՝ մակերեսէն դէպի կեանքի ներքին տարածութիւններուն դացող ճամբան կ'ուզէ գտնել: Երեւոյթ՝ որ կը մատնանէ թէ Թեքեան ալ զբաղուածօններէն է:

Այս հաստատումը կ'ընենք, որովհետեւ բանաստեղծը պատմութեան մէջ է եւ ո՛չ թէ անկէ դուրս. ըսել կ'ուզենք որ չի՛ կրնար անոր ուշադրութենէն վրիպել չըջապատի մարդկային եւ ազգային վէրքերը, տառապանքները. հետեւաբար՝ մինչ ինքզինքը վ'արտայայտէ, ընտանեոքն կը տարուի իր գործունէութեան տալու աղտապշտումի նշանակութիւն մը՝ որ նորինքն բանաստեղծութեան իսկութեան կը պատկանի: Բանաստեղծութիւնը կը փնտրաստատէ — եւ ասիկա է իր առաջնութեան թիւը — մարդուն ամբողջականութիւնը, արժանապատուութիւնը, ինքնապարտութիւնը եւ բարոյական այն բոլոր դժուարութիւնները (բարին ո՛չ կրճաւկան իմաստով), որոնք այնքան եղբայրականօրէն բաժնած են միշտ մարդկութիւնը: Բանաստեղծութիւնը այդ կարեւոր, կենսական պայքարն է որ ասեղծած է եւ կը շարունակէ դեռ...:

Նման հարցեր՝ ընդհանրապէս մտքի մարդոց համար՝ կարեւոր են, որովհետեւ անոնք է որ գիտակից են այդ հարցերու փնտառութենէն եւ այդ փնտրու-տուքի թթւածինէն չափ անհրաժեշտ բնոյթին:

Թեքեան այս իրականութիւնները կ'ապրի ու կը դժէ արդիապաշտ բռնադն-բով՝ շարժուն, տաքնապահար եւ մերթ յետափոխական խիտ խորհրդանշաններով եւ փոխաբերութիւններով: Իր տապալը, խորջըր վ'անցին մեզի. կը բռնէ նաեւ մեր ալ կոկորդը:

Ճիշտ է անոր գրապատաստը՝ մտածումի խոհուն տարբերով պրկուած: Ակն-բարի է նաեւ հակումը խօսքին չեղողութիւն տալու, ինչ որ սակարկողութիւն

